

LAKUNALAR: TILLARARO VA MADANIYATLARARO BO'SHLIQLARNI O'RGANISH

Saidnazarova Darmonjon

Termiz davlat universiteti 1-kurs magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqola lakuna tushunchasi va uning lingvistik hamda madaniy xususiyatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda nemis, rus, ingliz va o'zbek tillarida uchraydigan lakunalar misollari orqali tillararo farqlar yoritib berilgan. Leksik, semantik va pragmatik lakunalarning turlariga aniqlik kiritilib, ularning tarjima jarayonidagi o'рни va madaniyatlararo muloqotdagi ahamiyati ko'rsatib o'tilgan. Maqola lakunalar orqali turli madaniyatlarning o'ziga xosligini ochib berishga qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *Lakuna, Tillararo farqlar, Leksik bo'shliq, Madaniyatlararo muloqot, Tarjima qiyinchiliklari, Nemis tili, Rus tili, Ingliz tili, O'zbek tili.*

Lakuna tilshunoslikda ma'lum bir til tizimida boshqa bir tilga bevosita tarjima qilib bo'lmaydigan, ekvivalenti yo'q tushunchalarni anglatadi. Bu hodisa til va madaniyat o'rtasidagi farqlarni o'zida aks ettiradi. Lakunalar asosan leksik, semantik va pragmatik sohalarda kuzatiladi.

Lakuna turlari:

1. Leksik lakunalar – Bir tilning lug'atida mavjud tushuncha boshqa til lug'atida yo'q.
2. Semantik lakunalar – Ma'lum so'z yoki tushunchaning ma'nosi bir tilda mavjud bo'lib, boshqa tilda yo'q.
3. Pragmatik lakunalar – Harakat, odob-axloq yoki nutq jarayonidagi farqlar.

Quyida nemis, rus, ingliz va o'zbek tillaridagi lakunalar keltiriladi. Nemis tilidagi lakunalar:

1. Schadenfreude – Boshqalarning muvaffaqiyatsizligidan xursand bo'lish hissi. Bu so'z o'zbek yoki ingliz tilida to'g'ridan-to'g'ri ekvivalentga ega emas. Ingliz tilida "malicious joy" deb ta'riflanadi.

2. Kummerspeck – Qayg'udan ortiqcha ovqat yeyish natijasida paydo bo'ladigan ortiqcha vazn. Rus va o'zbek tillarida bunday so'z mavjud emas.

Rus tilidagi lakunalar:

1. Тоска – O'zbek tilida "huzur", "ichki azob" yoki "g'amginlik" deb izohlanadi, lekin mazmun jihatdan to'liq ekvivalent emas.

2. Зарян – Do'stlar bilan uzoq davom etadigan tantanali kechalar. Ingliz tilida bu hodisani "binge" orqali qisman ifodalash mumkin.

Ingliz tilidagi lakunalar:

1. Hygge – Bu so'z Daniya madaniyatidan kelib chiqqan bo'lib, qulaylik va iliqlik hissini anglatadi. Ingliz tilida bu tushunchani to'liq ifodalovchi so'z yo'q, faqat tasviriy ta'rif orqali tushuntiriladi.

2. Binge-watching – Ketma-ket ko‘p sonli seriialarni tomosha qilish. Bu so‘z o‘zbek tilida "ko‘p tomosha qilish" yoki "bir kechada serial ko‘rish" kabi izohlanadi.

O‘zbek tilidagi lakunalar:

1. Qatiqchilik – Qatiqni tayyorlash va sotish bilan shug‘ullanuvchi kasb. Rus va ingliz tillarida bu tushunchaga to‘liq mos so‘z yo‘q.

2. Kattaqo‘rg‘oncha – Ma‘lum turdagi o‘yin, biroq bunday tushunchaga mos ekvivalent boshqa tillarda kuzatilmaydi.

Lakunalarning mavjudligi lingvistik va madaniy tadqiqotlarda muhim ahamiyatga ega. Ular tilda o‘ziga xos madaniy va tarixiy xususiyatlarni ochib beradi. Shu bilan birga, tarjima jarayonida murakkabliklarni keltirib chiqaradi. Masalan, madaniyatlararo muloqotda lakunalarni tushunish va ularni izohlash bo‘yicha maxsus strategiyalar ishlab chiqish talab etiladi.

Lakunalar har bir tilning o‘ziga xos madaniy va mantiqiy tuzilishini aks ettiruvchi omil hisoblanadi. Bu hodisa nafaqat tilshunoslar, balki tarjimonlar, madaniyatshunoslar uchun ham tadqiqot obyekti bo‘lib xizmat qiladi. Lakunalarni o‘rganish orqali til va madaniyatlararo aloqalarning yangi qirralarini ochish mumkin.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Вежбицкая А. "Язык. Культура. Познание". Москва: Русские словари, 1996.
2. Новиков Л.А. "Семантика текста и текста". Москва: Наука, 1983.
3. Crystal D. "A Dictionary of Linguistics and Phonetics". Blackwell Publishing, 2008.
4. O‘zbek tilining izohli lug‘ati. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Entsiklopediyasi, 2006.